

איך מאבדים את הבחירה החופשית? הרב אביחי קצין

לאחר שבע פרעה שניחתו על פרעה מצווה הקב"ה את משה לבוא אל פרעה ולהתרות בו על מכת הארבה העומדת לבוא.

וכך אומר לו הקב"ה: "בֹּא אֶל־פְּרֹעֹה כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לְבוֹ וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֹתְתִי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ". קביעה זו מעוררת בנו תמיהה גדולה. הלא הרמב"ם כבר לימד אותנו על היסוד הגדול של בחירה חופשית: "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו" (הלכות תשובה פרק ה) הוסיף הרמב"ם ולימד אותנו שאין זה פרט שולי אלא יסוד מרכזי בעולמנו: "ודבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה".

אם כך, כיצד נבין את העובדה שהקב"ה מכביד את לבו של פרעה ומונע ממנו את הבחירה?! הרמב"ם עצמו נדרש לשאלה זו והוא משיב שפעמים אדם חוטא פעמים רבות מבחירתו החופשית והעונש על כך הוא שמונעים ממנו את הבחירה.

דבר זה מזכיר לנו את המושג שתבע אחד מגדולי בעלי המוסר והמחשבה בדור הקודם, הרב אליהו אליעזר דסלר צ"ל בספרו "מכתב מאליהו" והוא "נקודת הבחירה".

כל אחד מאתנו מרגיש שישלו בחירה חופשית על כל דבר. הרב דסלר טוען שאין הדבר כן. אין לנו מחירה והתלבטות אמיתית האם לרצוח מישהו חלילה, ומן העבר השני גם לא האם ללמוד תורה שמונה עשרה שעות ביממה. אנחנו אי שם באמצע. איך הגענו לנקודה זו. הגורם האחד הוא נקודת הפתיחה, היכן נולדנו ואיך חונכנו. הגורם השני הוא אנחנו. אנחנו מעלים ומורידים את עצמנו בבחירתנו.

וכך יתכן שאדם מוריד את עצמו בחטאיו עד שהוא מביא את עצמו למצב שבו איבד את הבחירה. משהו מעין תהליך ההתמכרות. המתחיל בבחירתו של האדם, אך אט אט מביא את עצמו למצב שבו איבד את הבחירה. ה"משך חכמה" טוען שתהליך דומה אך הפוך עבר על משה רבנו. שהרי, כך הוא שואל, איך יתכן שהקב"ה אומר למשה ערב מתן תורה: "בַּעֲבֹר יִשְׁמַע הָעַם בְּדַבְּרֵי עֲמֹן וְגַם־בְּיָאֲמִינוֹ". הלא משה בן אנוש הוא ועלול למעוד. איך יתכן שיאמינו בו לעולם?

מכאן מוכיח ה"משך חכמה" שמה בצדקותו נתעלה למדרגה כזו שבטלה ממנו הבחירה והוא עושה רק את רצון ה'.

הנה לנו דרך נוספת להתבונן על ספר שמות – ספר הבחירה. מן העבר האחד משה המתעלה ומגיע למצב שהוא עושה את הטוב ללא בחירה ומן העבר השני פרעה, החוטא ויורד ומאבד את הבחירה למצב של עשיית רע.